

*Атамась Г.П. к.е.н., доцент,
доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства
Одеський державний аграрний університет
galya.atamas25@mail.ru*

*Макуха С.М. к.е.н., доцент,
доцент кафедри загальної економічної теорії та економічної політики
Одеський національний економічний університет
makucha_s@rambler.ru*

ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ САРАТСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЯ ЇХ ЗМІНИ

Метою даного дослідження є розгляд актуальних проблем кредиторської заборгованості на агропідприємствах та шляхів їх вирішення.

В ринкових умовах господарювання можливість залучення підприємствами додаткових джерел фінансування на окремих стадіях життєдіяльності є основою їх безперервного функціонування. Однак для ефективного та цілеспрямованого їх використання важливим є розуміння сутності кредиторської заборгованості. Відповідно до законодавства кредиторська заборгованість є зобов'язанням. Незважаючи на давню історію існування кредиторської заборгованості та стан її вивчення, в сучасній науковій літературі не має єдиної думки щодо трактування цього поняття.

Так, Бутинець Ф.Ф. та Горецька Л.Л. розглядають кредиторську заборгованість як форму розрахунку за товари і послуги, які придбаються у ході операцій компанії, що періодично повторюються і використовуються у виробництві... [2, с. 387]. У свою чергу Голов С.Ф. і Костюченко В.М. відмічають, що кредиторська заборгованість – це суми, які нараховуються постачальникам за купівлю у них товарів або послуг в кредит [3, с. 320]. Борисов А.Б. визначає кредиторську заборгованість як грошові кошти, які тимчасово підпорядковані підприємству, фірмі, які підлягають поверненню юридичній або фізичній особі, у яких вони позичені і яким вони не виплачені [1, с.437]. Таким чином, в основному кредиторську заборгованість розглядають

як грошові кошти або форму розрахунків за товари та послуги, але ніхто не наголошує на тому, що кредиторська заборгованість є складовою кругообігу капіталу. Адже елементи кругообігу капіталу є частиною безперервного потоку господарських операцій. Закупівлі призводять до збільшення виробничих запасів і кредиторської заборгованості, виробництво – до збільшення готової продукції, реалізація – до зростання дебіторської заборгованості і грошових коштів. Цей цикл операцій багаторазово повторюється і в результаті зводиться до грошових надходжень і платежів. Тому, підтримуємо думку Скляр Є.В. і Храпливого А.І., які стверджують, що кредиторська заборгованість – це складова кругообігу капіталу, яка виступає предметом обов'язкових правовідносин між боржником і його кредитором, що виникли на стадії постачання і мають гривневий еквівалент [5].

Аналіз кредиторської заборгованості сільськогосподарських підприємств Саратського району Одеської області почнемо з оцінки її складу і структури за даними форми № 1 «Баланс» (табл.1).

Таблиця 1.

Склад та структура кредиторської заборгованості в сільськогосподарських підприємствах Саратського району Одеської області*

Показники	2013 р.		2014 р.		2015 р.		Відхилення 2015 р. до 2013 р. (+;-)	
	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	2731	4,2	2312	2,7	765	0,5	-1966	-3,7
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	31454	48,9	41321	47,9	67855	47,4	36401	-1,5
Поточні зобов'язання за розрахунками:								
-з бюджетом	1705	2,6	2971	3,5	5836	4,1	4131	1,5
-зі страхування	881	1,4	1076	1,2	1347	0,9	466	-0,5
-з оплати праці	1912	2,9	2256	2,6	2496	1,7	584	-1,2
Поточні забезпечення	926	1,4	8987	10,4	3497	2,4	2571	1,0
Інші поточні зобов'язання	24771	38,5	27191	31,6	61445	42,9	36674	4,4
Всього	64380	100	86114	100	143241	100	78861	x

*Джерело: Розрахунки авторів на основі зведеної фінансової звітності сільськогосподарських підприємств Саратського району Одеської області за 2013 – 2015рр.

Як видно з таблиці 1, простежується загальне зростання у динаміці суми кредиторської заборгованості за період з 2013 р. по 2015 р на 78861 тис. грн., або на 122,5%. Таке збільшення кредиторської заборгованості має подвійний ефект. З одного боку, це явище є позитивним, тому що в підприємств з'являється додаткове джерело тимчасового фінансування. З іншого боку, надмірне збільшення кредиторської заборгованості надзвичайно небезпечно, оскільки підвищується ризик можливого зниження платоспроможності та ліквідності підприємств. Збільшення кредиторської заборгованості також свідчить про проблеми в розрахунково-платіжній дисципліні агропідприємств і потребує докладного аналізу.

У процесі виробничої діяльності часто трапляються випадки, коли кредиторська заборгованість значно перевищує дебіторську. Деякі економісти вважають, що це свідчить про раціональне використання коштів. Проте, бухгалтери-практики оцінюють таку ситуацію тільки негативно, оскільки підприємство мусить погашати свої борги незалежно від стану дебіторської заборгованості. Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості розраховується як відношення дебіторської заборгованості до кредиторської заборгованості і повинно дорівнюватися 1. Коефіцієнт співвідношення у нашому випадку дорівнює: $K_{\text{спів. 2013р.}} = 4535 / 1318 = 3,4$; $K_{\text{спів. 2014р.}} = 2202 / 1220 = 1,8$; $K_{\text{спів. 2015р.}} = 9576 / 5154 = 1,9$.

Якщо нормальним у співвідношенні вважається стан, коли спостерігається рівновага між дебіторською та кредиторською заборгованістю, то вважаємо, що сільськогосподарським підприємствам Саратського району Одеської області вистачає коштів для покриття зобов'язань перед кредиторами.

Комплексний аналіз кредиторської заборгованості потребує розгляду показників стану її використання (табл. 2). Дані, наведенні в таблиці показують, що поряд із зростанням суми чистого доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) швидкими темпами зростала і величина кредиторської заборгованості.

Таблиця 2.

Аналіз оборотності кредиторської заборгованості в сільськогосподарських підприємствах Саратського району Одеської області*

Показники	Роки			Відхилення 2015р. (+,-) від	
	2 013	2 014	2 015	2013р.	2 014р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	391868	576072	929704	537836	353632
Загальна величина кредиторської заборгованості (на кінець року), тис. грн.	64380	86114	143241	78861	57127
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	6,09	6,69	6,49	0,4	-0,2
Коефіцієнт завантаження	0,16	0,15	0,15	-0,01	0,0
Тривалість погашення кредиторської заборгованості, дні	59	54	55	-4	1,0
Прискорення (-), сповільнення (+) обертання, дні	X	-5	1	X	X
Вивільнення (-), залучення (+) коштів, тис. грн.	X	-8001	2582,5	X	X

**Джерело: Розрахунки авторів на основі зведеної фінансової звітності сільськогосподарських підприємств Саратського району Одеської області за 2013 – 2015рр.*

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості мав прискорення з величини 6,09 до 6,49. Таке збільшення оборотності кредиторської заборгованості свідчить про прискорення погашення поточних зобов'язань підприємств перед кредиторами. Тривалість погашення кредиторської заборгованості (табл. 3) зменшується з 59 днів у 2013 році до 55 днів у 2015 році. Це позитивно впливає на вивільнення грошей та кредитну політику агропідприємств Саратського району в цілому.

Основними факторами, які прямо впливають на рівень тривалості погашення кредиторської заборгованості є чистий дохід від реалізації продукції (робіт, послуг) та середні залишки кредиторської заборгованості (на початок, або на кінець року). Тому розрахуємо за умов методики факторного аналізу на перспективу коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості сільськогосподарських підприємств Саратського району Одеської області та тривалість її погашення (табл. 3).

Таблиця 3.

**Прогноз оборотності кредиторської заборгованості в
сільськогосподарських підприємствах Саратського району Одеської
області***

Показники	Середньостатистичні показники за 2013 – 2015 рр.	Прогнозі показники	Відхилення прогнозних показників до середньостатистичних за 2013 – 2015 рр.			
			Скоригований показник	Всього, днів	в т.ч. за рахунок	
					Чистого доходу від реалізації продукції	Кредиторської заборгованості
Чистий дохід від реалізації продукції (робіт, послуг), тис. грн.	632548	822312	X	189764	x	x
Загальна величина кредиторської заборгованості станом на кінець року, тис. грн.	97911	117473	X	19562	x	x
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	6,46	7,00	X	0,54	x	x
Тривалість погашення кредиторської заборгованості, дні	56	51	43	-5	-13	8

**Джерело: Розрахунки авторів на основі зведеної фінансової звітності сільськогосподарських підприємств Саратського району Одеської області за 2013 – 2015рр.*

Якщо зберегти щорічний приріст чистого доходу від реалізації продукції на 30%, а суму кредиторської заборгованості приблизно 20%, то це дасть змогу у перспективі знизити тривалість погашення кредиторської заборгованості з 56 до 51 дня (табл. 3).

Основним чинником прискорення оборотності кредиторської заборгованості на перспективу залишиться зростаюча вартість чистого доходу від реалізації продукції (робіт, послуг). Для того, щоб сільськогосподарські підприємства Саратського району Одеської області змогли досягти запланованих показників, треба мобілізувати всі групи резервів, а саме:

– організаційні групи резервів, що стосуються вдосконалення структури управління та правової форми функціонування підприємств;

– економічні, які включають економічні важелі для формування умов зростання щодо результативності господарювання;

– технологічні, що спрямовані на вдосконалення процесу, пов'язаного із виробничими, технологічними та збутовими особливостями та технологією проведення, як купівельні, вантажно-розвантажувальні, складські, розрахункові і т. д.;

– технічні, котрі супроводжуються впровадженням деяких технічних інновацій та передбачають підвищення рівня використання технічних можливостей.

Узагальнюючи вищевикладене, зазначимо, що кредиторська заборгованість має великий вплив на фінансові результати підприємства та на господарську діяльність загалом. Для підвищення фінансової результативності всіх видів звичайної діяльності та забезпечення платоспроможності підприємствам необхідно постійно прискорювати кругообіг оборотного капіталу, однією з складових якого є кредиторська заборгованість.

Список використаної літератури

1. Борисов А.Б. Большой экономический словарь / А.Б. Борисов. – М.: Кн. мир, 1999. – 895 с.

2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: навчальний посібник [для студ. спец. “Облік і аудит” ВНЗ] / Ф.Ф. Бутинець, Л.Л. Горецька. – Житомир: ПП “Рута”, 2003. – 544 с.

3. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами: практичний посібник / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко. – К.: Лібра, 2004. – 880 с.

4. Партин Г.О. Управлінський облік: навч. посіб. / Г.О. Партин, А.Г. Загородній. – К.: Знання, 2007. – 303 с.

5. Скляр Є.В. Теоретичні засади дослідження дебіторської та кредиторської заборгованостей /Є.В. Скляр, А.І. Храпливий <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/5/40.pdf>